

Uhljár, Péter¹ – Pári, András² – Papházi, Tibor³

A falusi CSOK hatása a települések népességére

The Effect of the Village Family Housing Support Program on the Population of Settlements

ABSZTRAKT

Tanulmányunkban azt a kérdést vizsgáljuk, hogy a falusi CSOK-nak, avagy a családi otthonteremtési kedvezmény kistelepülésekre irányuló támogatástípusainak volt-e hatása azon településeknek a lakosság szám-változására (pl. születésszám-emelkedés), ahol lehetőség nyílt a támogatás igénybevételére. A Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS) kutatása rendszeresen kiterjed a Családi Otthonteremtési Kedvezményrel kapcsolatos adatok elemzésére, melyek között a falusi CSOK-ra vonatkozó adatok feldolgozása fontos mérőszáma a családpolitikai intézkedéseknek. A kutatást adminisztratív adatbázison (MÁK) végeztük, az adatokat SPSS-programmal elemeztük és QGIS segítségével ábrázoltuk. A hipotézisünk részben beigazolódott: azokon a településeken, ahol elérhető a falusi CSOK, ott 2019 után a születésszám és a vándorlási egyenleg, mint magyarázó változó mutatószámaiban javuló tendencia látható. Ugyanakkor ez az összefüggés jelenleg csak a preferált és a nem preferált települések aggregált összevetésében rajzolódik ki. A támogatások és az említett demográfiai változók közötti települési léptéken számolt korrelációs vizsgálatok még nem mutatnak egyértelmű összefüggést.

Kulcsszavak: demográfia, családpolitika, falusi CSOK, fenntartható népesség

ABSTRACT

In our study, we examined the effect of the Village Family Housing Support Program (CSOK) – the type of family house subsidy specifically aimed at small settlements – on the change of population in those settlements that had the opportunity to use the support. The research of the Mária Kopp Institute for Demography and Families (KINCS) regularly analyzes the effect of the Family Housing Benefit, i.e. the so-called CSOK. This research was carried out on an administrative database (Hungarian State Treasury), analyzed with the SPSS and using the QGIS program. Our hypothesis was partly confirmed, that is, in the settlements where the village CSOK is available, the number of births and the migration rates show an improving tendency. However, this correlation, at present, is invalid in calculations made at the level of settlements, and is only conspicuous in cases where data were aggregated according to status.

Keywords: demography, family policy, village CSOK, sustainable population

1 PhD Student, Corvinus University of Budapest, Department of Geography and Planning & Researcher, Maria Kopp Institute for Demography and Families, Budapest, uhljar.peter@koppmariaintezet.hu

2 Head of Research, Maria Kopp Institute for Demography and Families, Budapest, pari.andras@koppmariaintezet.hu; assistant professor, Pázmány Péter University, Budapest, pari.andras@btk.ppke.hu

3 Researcher, Maria Kopp Institute for Demography and Families, Budapest, paphazi.tibor@koppmariaintezet.hu

BEVEZETÉS

A 20. század második felében a fejlesztéspolitika a kistelepüléseket „elsorvasztotta”, ami nem csupán a lakosság szám csökkenéséhez, hanem az elszegényedéshez, ezzel együtt pedig a képzettségi színvonal csökkenéséhez és a szegregációhoz, illetve a települési infrastruktúra elhanyagolásához is vezetett (Feketéné Benkó, 2022).

Az érintett térségekben a vándorlási egyenlegben drasztikus változás következett be, amely jelenleg elsősorban a főváros és a regionális központok szuburbanizációs folyamatát erősíti – legalábbis a belföldi vándorlás tekintetében (Horeczki & Finta, 2022). Bár az uniós csatlakozás óta felerősödő vidék- és településfejlesztési törekvések pozitívan érintettek bizonyos kistelepüléseket (például a nyugati határ mentén), a vidékről való elvándorlás jelensége továbbra is meghatározó.

Egy számunka referenciaként vett kutatás az ingatlan és termőföld árak változásának vizsgálatán keresztül elemezte a térszerkezeti folyamatokat Bács-Kiskun vármegye példáján. A kisebb területi egységek és városok adatainak elemzése a telekárak és a fejlettségi térszerkezet közötti erős kapcsolatot igazolta, azaz az innovációkban gazdagabb területeken a magas telekárak jellemzőek, miközben tőlük távolodva a földárak egyre alacsonyabbak lesznek (Tánczos-Szabó, 2019, 2021).

A vidékfejlesztési törekvésekre erősítőleg hathat a CSOK 2015-ös, illetve a falusi CSOK 2019-es bevezetésének azon pozitív eredménye, hogy a kedvezményezett családok jelentős része az ötezer főnél alacsonyabb lélekszámú településeken vette igénybe a támogatást (Hajdú, 2022). Nem vitás, hogy a falvak és községek fejlődését egyrészt a beruházások ösztönzésével lehet elérni, ugyanakkor szükség van a lakosság szemléletformálására is. Ennek egyik legfontosabb alapja lehet a digitalizáció nyújtotta lehetőségek adaptációja (táv munka, online vásárlás stb.), legfőbb célközönsége pedig a kvalifikált középréteg, melynek tagjai már rendelkeznek a digitalizációs átálláshoz szükséges eszközállománnyal és tudással (Tésits et al., 2013). Következésképpen az infrastrukturális fejlesztések terén a gyors és szélessávú internetelésnek kitüntetett szerepe lehet. Emellett nem szabad elfeledkezni a települések megközelíthetőségéről sem, hiszen a digitalizáció ellenére a közlekedésre való igény és szükséglet megmarad, csupán átalakult formában jellemző (Feketéné Benkó, 2022).

A falusi CSOK-kal kapcsolatban részletes szakirodalmi elemzés tudomásunk szerint nem készült, az elemzők elsősorban a CSOK gazdasági oldalát vizsgálják, kiemelve például, hogy „a CSOK kibővítésének hatására arányaiban több nagyobb alapterületű új lakás épült” (Banai, et al., 2019). Az MNB Lakáspiaci jelentésében a falusi CSOK a lakáspiaci modell egyik elemeként van jelen (Hosszú et al., 2021). A CSOK támogatást igénylők egy része a falusi ingatlanok vásárlása révén igyekszik lakáshelyzetének javítására (Plöchl & Obádovics, 2021). Miközben országosan 2020 első három negyedében az előző év azonos időszakához képest 14 százalékkal csökkent a használt lakások értékesítése, elsősorban a COVID-19 járvány és hatásai miatt, addig a falusi CSOK által támogatott településeken a használt lakások eladásának volumene legalább stagnált (Csipkés, 2021).

Több, vidékkel foglalkozó társadalomtudós részéről felmerül a CSOK, illetve a falusi CSOK, mint olyan lehetséges eszköz, amely a fejlődésre jótékony hatást gyakorolhat (Sági & Lentner, 2020). Jelen

tanulmány a 2019-ben bevezetett falusi CSOK hatását veszi vizsgálat alá. Tanulmányunkban azonban a digitalizáció, infrastrukturális fejlesztések és a foglalkoztatási lehetőségek hatásainak vizsgálatára nem térünk ki. Vizsgálatunk a primer demográfiai hatásokra irányul (a mortalitás kivételével).

MÓDSZEREK

A Családi Otthonteremtési Kedvezmény (CSOK) új vagy használt lakás, új családi ház vásárlására, építésére, bővítésére igényelhető, vissza nem térítendő állami támogatás, amihez államilag támogatott, fix kamatozású hitel kapcsolódhat (Országgyűlés [OGY], 2016a, 2016b). Utóbbi egy összetett lakástámogatási konstrukció, amelynek négy fő eleme az új lakásra, használt lakásra, falusi CSOK-ra és a felvehető hitelek kamataira vonatkozó támogatásrendszer.

A falusi CSOK-kal érintett települések listáját tételesen felsorolja a vonatkozó kormányrendelet melléklete (OGY, 2016b). Mindez több támogatásfajta igénybevételi lehetőségét jelenti, melyeket a kedvezményezett településeken a meglévő lakás bővítésére, korszerűsítésére, illetve használt lakás vásárlása esetén úgyszintén bővítésre és korszerűsítésre lehet felhasználni. A falusi CSOK-hoz ugyancsak kapcsolódik kedvezményes hitelfelvételi lehetőség, ezt azonban az elemzés során külön nem vettük figyelembe.

Az elemzés során a KSH települési népességadatait (Tájékoztatási adatbázis), illetve a MÁK CSOK éves adatállományait használtuk fel.⁴ A Családi Otthonteremtési Kedvezményt 2015 júliusától lehet igénybe venni, ami már befolyásolhatta a települések lakosságszámának változását a 2019-től, illetve 2021-től preferált státuszba kerülő települések vonatkozásában is. Ugyanakkor az összevont adatok ellenére és a 2019-es bevezetés miatt nem fókuszálhattunk a 2015–2018-as, illetve – a COVID-járvány okozta társadalmi-gazdasági hatás miatt – a 2021-től kezdődő időszakra (mindamelllett a 2010-es évtized referenciaként megjelenik a tanulmányban). Következésképp a vizsgálatunkat a 2019-es (vándorlási egyenleg) és a 2020-as (termékenység) évekre korlátoztuk. Az összevont adatokon azt értjük, hogy a MÁK-tól a falusi CSOK-ra vonatkozó adatokat a CSOK-támogatások és -hitelek változóként kaptuk meg. Ennek ellenére tudtunk következtetéseket levonni erre a konstrukcióra is úgy, hogy figyelembe vettük a 2019-es bevezetést és a preferált települések körét.

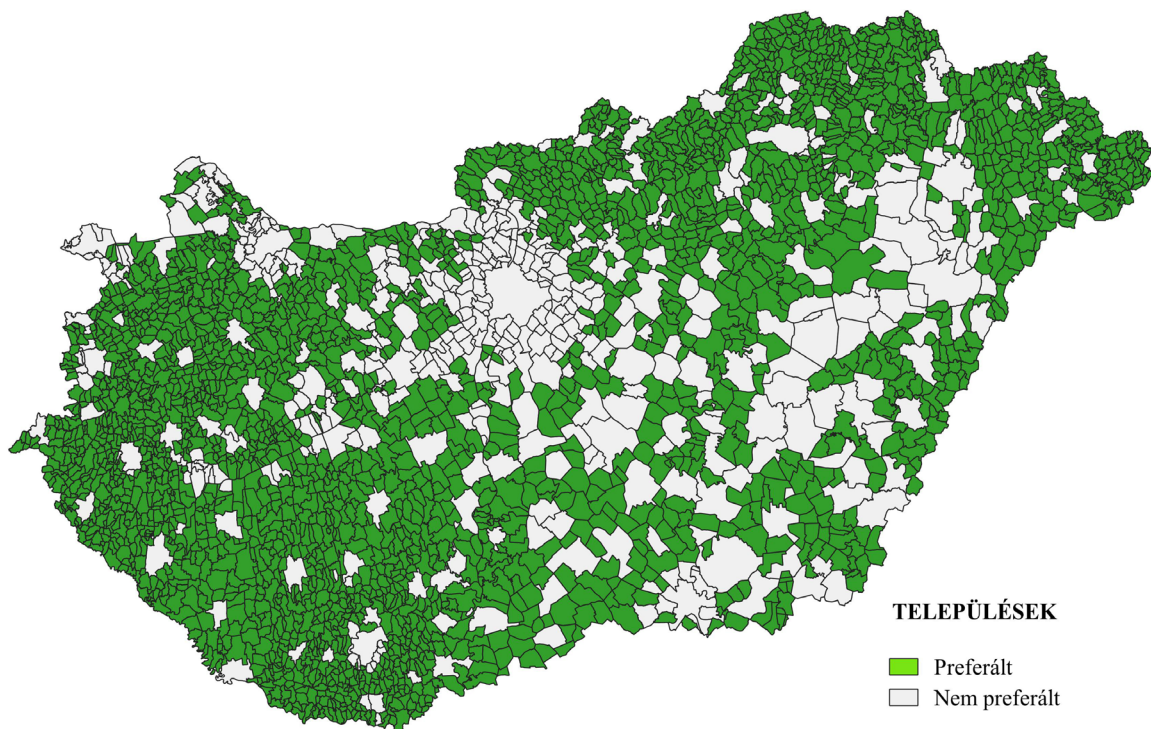
A vizsgálat kiinduló kérdése, hogy a falusi CSOK hozzájárulhat-e a kistépeléseken élő népesség megtartásához vagy sem. Az adatbázist az SPSS 24-es programcsomaggal dolgoztuk fel. A továbbiakban azokat a településeket, amelyekre a falusi CSOK igénybevétele vonatkozik, preferált településeknek nevezzük. A térképes ábrákat QGIS-programmal készítettük.

⁴ Ez utóbbi adatbázis tisztítatlansága kihat az adatok minőségére: Debrecenben pl. a MÁK adatbázis szerint kötöttek falusi CSOK-os szerződést, holott nagyváros nem tartozik a preferált települések közé. A hasonló anomáliák egyik lehetséges oka, hogy a MÁK adatbázis postai irányítószámokon alapul, amelyek halmozottan tartalmaznak településeket, egy irányítószámhoz több települést is sorolhatnak (városhoz, vagy akár megyei jogú városhoz is környékbeli községet).

EREDMÉNYEK

A falusi CSOK által preferált települések közé 2019-ben 2486 település, 2021. január 1-től pedig 2678 település került (1. ábra). A községek döntően (92%) a preferált körbe tartoznak, azaz csupán 8%-uk nem preferált település, továbbá van 194 olyan település is, amely bár 5000 főnél kisebb lélekszámú, a falusi CSOK által nem preferált. A preferált települések 97%-a község jogállású, 3%-uk (90 település) rendelkezik városi jogállással. Tulajdonképpen az érintett települések az ország területének a kétharmadát (61 952 km²) fedik le.

1. ábra: Falusi CSOK-ban preferált települések elhelyezkedése 2021-től
Figure 1. Location of preferred settlements in rural CSOK, from 2021

Forrás: Saját szerkesztés OGY, 2016b alapján
Source: Own editing based on the OGY, 2016b

A CSOK-támogatások és -kölcönök (millió forint / ezer reprodukív korú nő) vidékfejlesztő, illetve a termékenység emelésére kifejtett hatását két magyarázó változó segítségével kíséreltük meg alátámasztani. Az egyik a belföldi vándorlási egyenleg, a másik pedig az ezer reprodukív életkorban lévő (15–49 éves) nőre jutó élveszületések száma. Az előbbi változót, azaz a vándorlást azzal indokoljuk, hogy feltételezhetően sokak számára ezek az otthonteremtési támogatások adnak lehetőséget a vágyott vagy tervezett lakóhelyváltásra, illetve letelepedésre. Maga a költözés pedig rövidebb időtávon megvalósulhat a szüléshez képest: a fogantatás időzítése, illetve a terhesség átlagosan kilenc hónapos intervalluma miatt az élveszületés mint magyarázó változó rövidtávú összevetésre kevésbé lehet alkalmas.

A települési léptéken számolt Pearson-féle korrelációs együtthatók gyenge összefüggést mutatnak a falusi CSOK által preferált településeken a nem eltolt és még az egy évvel eltolt keresztkorreláció esetében is, a 2019–2019-es (vándorlás) és a 2019–2020-as (termékenység) időszakok összevetése kapcsán. (Belföldi vándorlási különbözet 2019, valamint CSOK-támogatások és -kölcsonök 2019: $r = 0,14$; szign.: $<0,001$; élveszületések / reprodukív korú nők 2020, valamint CSOK-támogatások és -kölcsonök 2019: $r = 0,01$; szign.: $0,950$).

Fontos megjegyzés, hogy a falusi CSOK a 2019. július 1-én meghirdetett családvédelmi akcióterv keretein belül indult el, illetve hogy a COVID-19 járványt 2020. március 11-én a WHO pandémiának nyilvánította, ami a 2020-as és a 2021-es évben nagymértékű társadalmi-gazdasági bizonytalanságot okozott. Ez a bizonytalanság pedig, mint domináns makrohatalás kihatott a gyermekvállalási magatartásra (például halasztás, de csak 2020 decemberétől) és a vándorlási térszerkezetre (már 2020. márciusától). Ebből következik, hogy a falusi CSOK hatásának vizsgálatakor az élveszületéseknél elsősorban a 2020-as, a vándorlásnál pedig a 2019-es évet érdemes figyelembe venni (a legfrissebb települési adat a KSH Tájékoztatási adatbázisban 2021-re vonatkozik).

A fentebb említett gyenge összefüggés oka lehet, hogy sokan már a stabil lakóhelyükön, a már meglévő gyerekekre veszik fel a CSOK-ot, ami sem az élveszületésekre, sem pedig a vándorlásra nem fejt ki hatást. Emellett jelentős számban lehetnek olyanok, akik a lakóhelyváltás ellenére a gyermekvállalást későbbre időzítik. Következésképpen, ha az élveszületések számán markánsan nem is, a vándorlási egyenlegen, úgymond a gyermekvállalás előfutáraként már érezhető a CSOK hatása. Utóbbi feltételezéshez kapcsolódhat, hogy a gyenge együttmozgás ellenére a korrelációs együtthatók magasabbak a vándorlás és a CSOK közötti összefüggésben, ami a 2019-es évben – amikor megjelent a falusi támogatási forma – meg is emelkedett 2017-hez és 2018-hoz képest. Ez persze egyéb, általunk nem vizsgált tényezőkkel is összefügghet ($r_{2017} = 0,09$; $r_{2018} = 0,10$; $r_{2019} = 0,14$; szign. = $<0,001$).

Mindamellet, amennyiben a preferált és a nem preferált településeket aggregáltan kezeljük, már érzékelhető lehet a vidékfejlesztő hatás. A 2. ábrán látható, hogy a két településcsoportra számolt vándorlási egyenleg közötti szakadék 2019-ben jelentősen csökkent a megelőző két év növekvő trendjéhez képest (2017–2018). Ez a trendtörés akár utalhat a 2019 júliusa és decembere között eltelt fél évben megnyilvánuló hatásra. A 2020–2021-es évet a COVID-19 előbb kifejtett következményei miatt itt sem érdemes figyelembe venni.

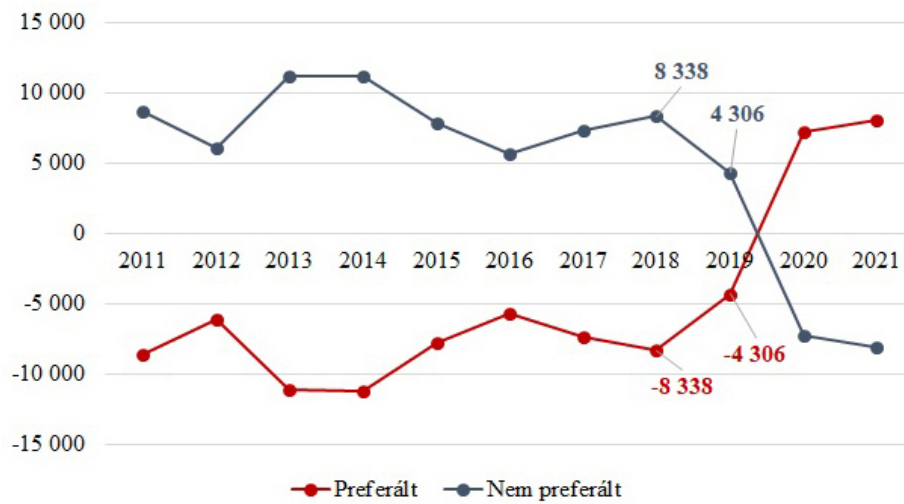
Az ezer reprodukív korban lévő nőre jutó élveszületések száma a preferált településkörben jelentősebb emelkedéssel járt a 2020-as évben. Ebben az esetben sem az abszolút, hanem a relatív változás, azaz a két görbe közötti távolság csökkenésének ténye számít mérvadónak, mivel az országban van egy átfogó termékenységnövekedési folyamat a generális hatást kifejtő babaváró- és nem falusi CSOK konstrukciók miatt (3. ábra).

A települési és az aggregált léptékű összefüggéselemzés ellentmondásos eredményei azzal magyarázhatók, hogy a CSOK-felvétel és a gyermekvállalás időzítése között jelentős regionális különbségek lehetnek a települések között, amit a támogatás, illetve a kölcson relatív mértéke egyelőre nem befolyásol. Az ellentmondást magyarázza, hogy a növekedést mutató preferált települések

súlyozott átlaga képes túlkompenzálni (+14,6 újszülött / ezer 15–49 éves nő) a visszaeső preferáltak csökkenő termékenységét (-13,6 újszülött / ezer 15–49 éves nő).

2. ábra: A belföldi vándorlási különbözet (állandó és ideiglenes) változása 2011 és 2021 között a preferált és a nem preferált településeken a 2011-es TTA-mélypont óta (fő)

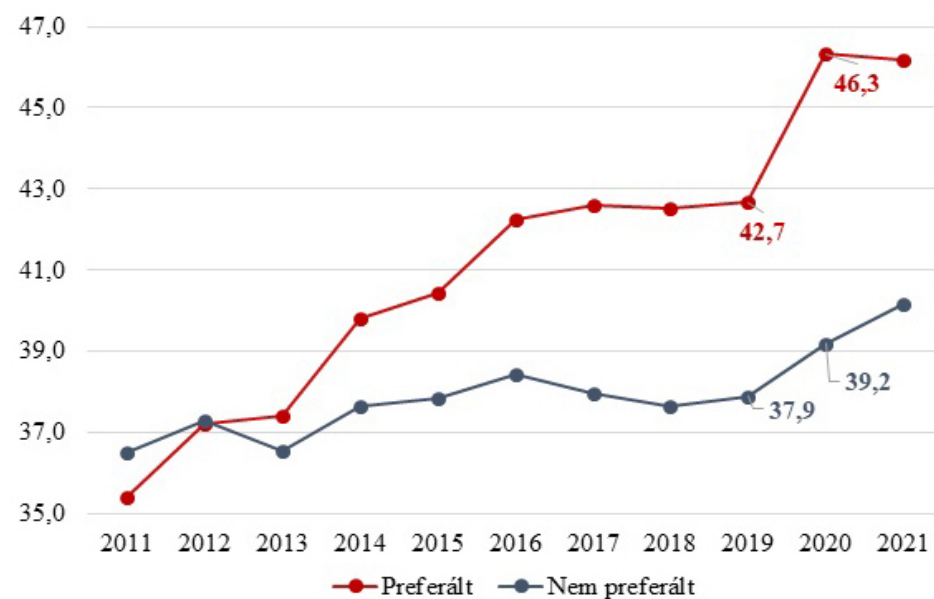
Figure 2. Changes in the inland migration gap (permanent and temporary) between 2011 and 2021 in preferred and non-preferred settlements since 2011 (the year with the lowest TFR level) (capita)

Forrás: KSH
Source: HCSO

3. ábra: Az ezer reprodukív korú nőre jutó élveszületések számának változása 2011 és 2021 között a preferált és a nem preferált településeken (újszülött / ezer nő)

Figure 3. Changes in the number of live births per thousand women of reproductive age between 2011 and 2021 in preferred and non-preferred settlements (newborn / 1000 women)

Forrás: KSH
Source: HCSO

A preferált körben a 2019–2020-as termékenységváltozást (ezer reprodukív korban lévő nőre eső élveszületések) összevetve a 2019-es CSOK-támogatás és -hitel ezer reprodukív korú nőre eső értékével, kiderül, hogy:

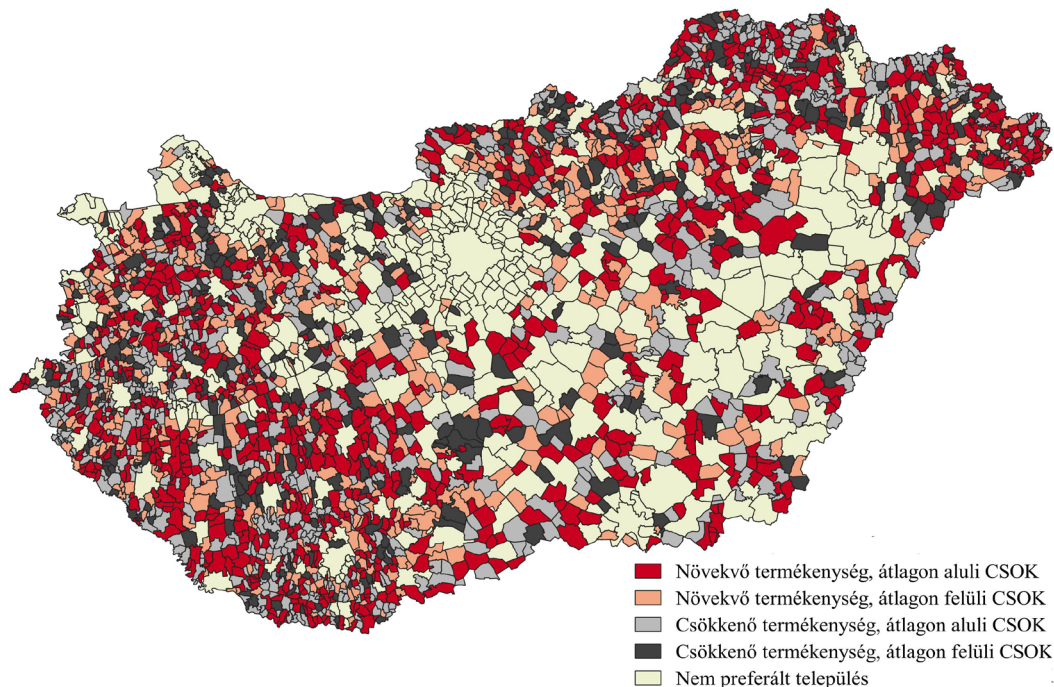
- Csupán a települések 21%-ában (524 darab) nőtt a termékenység úgy, hogy átlagon felüli pénzösszeg érkezett.
- 37% (947 darab) tartozott a növekvő termékenyséű, de átlagon alul támogatott körbe. Utóbbi településeket akár definiálhatjuk úgy is, hogy a leghatékonyabban itt hasznosulhat az állami szubvenció ezen formája. Mindamellet ezt nem lehet egyértelműen kijelenteni az egyéb, pozitív előjelű hatótényezők befolyásának ismerete hiányában.
- A harmadik klaszterben található a második legtöbb település (715 darab, 28%). Esetükben a termékenység csökkent 2019 és 2020 között, párhuzamosan a CSOK-támogatás alacsonyabb mértékével.
- A leginkább problémás csoportot az a 368 helység képezheti (14%), ahol a magasabb intenzitású állami befektetés ellenére a termékenység szintén csökkent, legalábbis ebben a két éves kezdeti ciklusban. Csakúgy, mint a többi klaszter esetében, hosszú távú következtetéseket itt sem lehet levonni, viszont ezeknek a szélsőségeknek célszerű külön fókuszot adni a jövőbeli monitoring során.

Ami a területi analízist illeti, az ország mozaikos képet mutat, amellet hogy néhány különutas térség kiemelhető. A Nagykanizsa keleti–északkeleti agglomerációjában növekvő termékenység mellett a CSOK relatív aránya a falusi konstrukcióban preferált települések átlaga van. Ugyanez érvényes a Tolna vármegyében fekvő Tamásira is. Ellentétes irányú példát nyújt a Solt, Kiskőrös és Kecel által közbezárt települések csoportja (például Akasztó). Ebben az esetben a termékenység úgy csökkent, hogy az állami támogatás aránya az átlagos felett van (4–6. ábra).

A falusi CSOK élveszületésekre gyakorolt pozitív hatását szintén alátámaszthatja az újszülöttekre számolt, előző évhez viszonyított változás aránya. A preferált településekhez tartozó élveszületések 107,7%-ra emelkedtek a bevezetést követő évben (2020), miközben a nem preferált településekre jellemző változás csupán 102,3%-os volt, amely egy szignifikáns különbségre utal. Mindamellet az emelkedést nem lehet egy az egyben a falusi CSOK hatására visszavezetni. Egyrészt az országban generálisan növekvő trend volt megfigyelhető, mivel a 2019-ben meghirdetett családvédelmi akcióterv egyéb pontjai (például babaváró támogatás) szintén ösztönzőleg hatottak a gyermekvállalásra, nem beszélve az egyéb, a demográfiai folyamatokat befolyásoló tényezőkről (7. ábra).

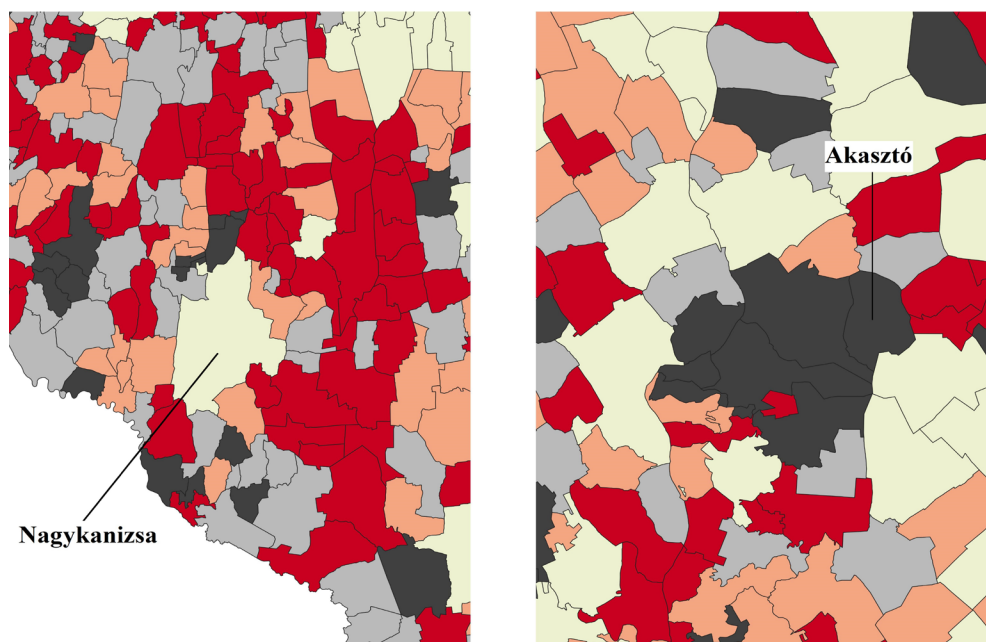
4. ábra: A falusi CSOK preferált településeinek térszerkezete a termékenység 2019–2020-as változása és a 2019-es CSOK-támogatások és -hitelek klasztereiben

Figure 4. The spatial structure of the preferred settlements of the rural CSOK in the 2019–2020 change in fertility and the clusters of CSOK grants and loans in 2019

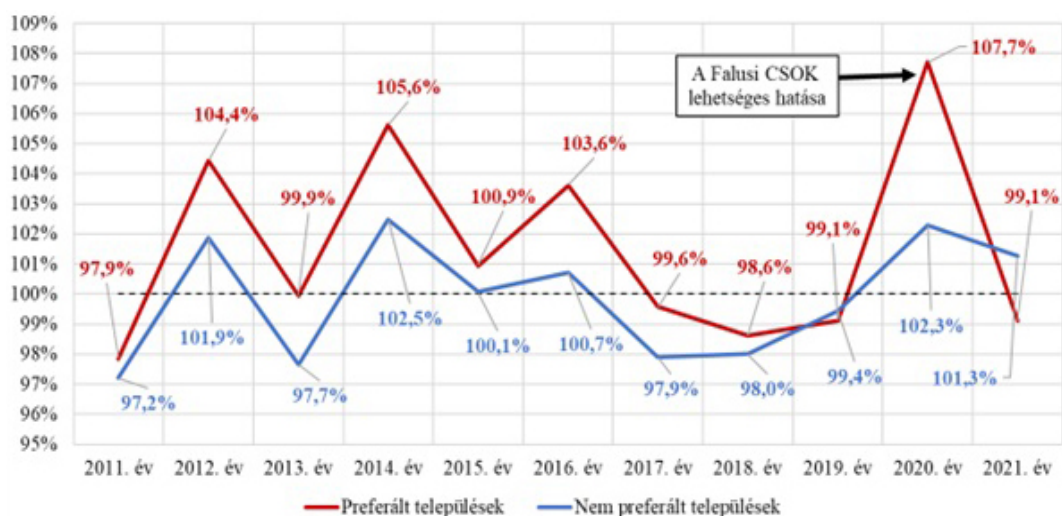
Forrás: KSH és 16/2016. (II. 10.) illetve 17/2016. (II. 10.) Korm. rend. alapján (OGY, 2016a, b)
 Source: Based on HCSO and 16/2016. (II. 10.); 17/2016. (II. 10.) Government Decree (OGY, 2016a, b)

5–6. ábra: Két jellegzetes példa a különutas térségekre
 Figure 5–6. Two typical examples on sepcific trajectory

Forrás: KSH és 16/2016. (II. 10.) illetve 17/2016. (II. 10.) Korm. rend. alapján (OGY, 2016a, b)
 Source: Based on HCSO and 16/2016. (II. 10.); 17/2016. (II. 10.) Government Decree (OGY, 2016a, b)

7. ábra: Az élveszületések arányának változása az előző évhez képest 2011 és 2021 között.
Figure 7. Change in proportion of live births compared to the previous year between 2011 and 2021.

Forrás: KSH, saját szerkesztés
Source: HCSO, own editing

KÖVETKEZTETÉSEK

A falusi CSOK 2019-es bevezetésének hatását vizsgáltuk a népességszám elemzésével a vonatkozó kormányrendeletben meghatározott települések körében. Az elemzésben elsősorban a 2019 és 2020 közötti populációdinamikát vizsgáltuk (a falusi CSOK bevezetését követő időszak).

A falusi CSOK demográfiai szempontú vidékfejlesztő hatása nehezen mérhető, mivel a 2019. júliusi bevezetést követően a belföldi vándorlás tekintetében csak 2019, a termékenység esetében pedig csak 2020 nyújt referenciaalapot. A 2020–2021-ig tartó időszak nyomán követése a COVID-19 járvány miatt már nem ad lehetőséget következtetések levonására, hiszen a pandémia okozta társadalmi-gazdasági válság alapjaiban változtathatta meg a belföldi vándorlás és a gyermekvállalás térszerkezetét. További probléma a rövid időtáv, hiszen a vállalt gyermekek akár évekkel később is megszülethetnek, így egy-egy ilyen nagyszabású állami intézkedésnek sokszor csak közép-, illetve hosszútávon van mérhető hatása. Emellett jelentős akadály a társadalmi-gazdasági működés összetettsége, különösen a gyermekvállalás esetében. Következésképpen további magyarázó változók bevonása előnyös lenne a jövőbeli, falusi CSOK-ra irányuló kutatásokban. Nem szabad elfeledkezni arról sem, hogy a babaváró és a nem falusi CSOK a generális hatásból kifolyólag a preferált és a nem preferált helységek közötti különbségeket elmoshatják. Azaz, abban az esetben, ha az utóbbi két támogatási forma befolyását ki lehetne szűrni, akkor feltehetően a vidékfejlesztő hatás erősebb lenne. Ugyanakkor ezt az is bonyolítja, hogy sokan a falusi CSOK mellett például a babavárót is igénylik amellett, hogy vannak olyanok, akik csak az előbbi támogatási formát veszik igénybe. Végül pedig

meg kell említenünk azt a módszertani korlátot is, hogy a falusi CSOK-ra vonatkozó adatokhoz a CSOK-támogatások és -hitelek változó nem elválasztott részeként jutottunk hozzá.

Összességében a falusi CSOK hatása valószínűsíthetően pozitív, mert mind a 2020-as termékenységi, mind a 2019-es belföldi vándorlási adatok a preferált települések pozíciójának jelentős javulását mutatták a nem preferált körhöz képest. Ennek ellenére a településekre számított dezaggregált léptékű összefüggések nem mutatnak sem fordított, sem egyenes irányú releváns kapcsolatot. Erre a magyarázat az lehet, hogy jelenleg a szerződés megkötéséhez viszonyított időzítés, azaz az idő, mint tényező erősebben befolyásol a lakás vagy a ház megléténél.

Néhány jellegzetes csoportosulás kirajzolódni látszik. Például Nagykanizsa keleti-északkeleti agglomerációjában és Tamási közvetlen környezetében az átlagnál alacsonyabb CSOK-folyósítás ellenére a termékenység növekedett. Ellentétes példa a Solt, Nagykőrös és Kecel által közbezárt térség, ahol a támogatási intenzitás átlag feletti, ugyanakkor a termékenység csökkent. Ezen néhány példa ellenére jellemző, hogy az ország ezirányú térszerkezete mozaikos képet fest. Mindamellett érdemes a megyéken, régiókon belüli egyenlőtlenségek változását külön figyelni: maradványként Nagykanizsa példájánál, a város nyugati-déli agglomerációja csaknem ellentétes képet mutat a keleti-délkeleti településekhez képest, mivel termékenységszökkenés figyelhető meg. Így akár a falusi CSOK, amellett hogy országos szinten pozitív hatást fejt ki, tovább is mélyítheti az alacsonyabb, például mezoléptékű területi egyenlőtlenségeket. Erre is külön figyelmet célszerű fordítani a jövőben a konstrukció esetleges finomhangolása esetén.

Reméljük, hogy a tanulmány eredményei – beleértve az állami intervenciók detektálása kapcsán felmerülő módszertani tapasztalatot – alapot adhatnak arra, hogy a későbbiekben a gyermekvállalási magatartás terén lezajló folyamatok mérése még precízebb képet adjon vissza a valóságról.

IRODALOMJEGYZÉK

- Banai, Á., Pankov, D., Fábrián, G., & Nagy, T. (2019). *Hogyan alakította át a CSOK a hazai lakás- és hitelpiacot?* <https://www.mnb.hu/letoltes/banai-pankov-nagy-hogyan-alakitotta-at-a-csok-a-hazai-lakas-es-hitelpiacot.pdf>
- Csipkés, M. (2021). A használt lakások áralakulása Magyarországon. *Jelenkori Társadalmi és Gazdasági Folyamatok*, 16(1–2), 105–121. <https://doi.org/10.14232/jtgf.2021.1-2.105-121>
- Feketéné Benkó, K. (2022). Falvak közötti „távolságok” a településhálózatban. In R. Horeczki, & T. Szabó (szerk.), *A vidéki Magyarország a pandémia korában – IX. Falukonferencia* (pp. 95–108). KRTK Regionális Kutatások Intézete.
- Hajdú, Z. (2022). A kisközségek a változó nagypolitikák homályában. In R. Horeczki, & T. Szabó (szerk.), *A vidéki Magyarország a pandémia korában – IX. Falukonferencia* (pp. 45–61). KRTK Regionális Kutatások Intézete.

- Horeczki, R., & Finta, I. (2022). Konklúzió „A vidék előtt álló kihívások a pandémia árnyékában” panelbeszélgetésről. In R. Horeczki, & T. Szabó (szerk.), *A vidéki Magyarország a pandémia korában – IX. Falukonferencia* (pp. 87–91). KRTK Regionális Kutatások Intézete.
- Hosszú, Zs., Szabó, B., Szabó, E., Bereczki, Á., Hajnal, G., Lados, Cs., & Winkler, S. (2021). *Lakáspiаци jelentés*. <https://www.mnb.hu/letoltes/laka-spiaci-jelente-s-2021-november-hu.pdf>
- Országgyűlés. (2016a). 16/2016. (II. 10.) Korm. rendelet az új lakások építéséhez, vásárlásához kapcsolódó lakáscélú támogatásról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1600016.kor>
- Országgyűlés. (2016b). 17/2016. (II. 10.) Korm. rendelet a használt lakás vásárlásához, bővítéséhez igényelhető családi otthoneremtési kedvezményről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1600017.kor>
- Papházi, T. (2022). Családi Otthoneremtési Kedvezmény (CSOK) – hat év eredményei a számok tükrében. *Kapocs*, 21(3–4), 49–66.
- Papházi, T., Fail, Á., & Horváth-Varga, A. (2021a): *A Családi Otthoneremtési Kedvezmény 2020. évi eredményei*. https://www.koppmariaintezet.hu/docs/CSOK_2020_gyorsjelentés_2021_03_05.pdf
- Papházi, T., Nyírády, A., & Pári, A. (2021b). Magyarország történetének legnagyobb otthoneremtési programja a koronavírus-járvány alatt is bővült. *Kapocs*, 20(1), 77–88.
- Pári, A., Varga, A., & Balogh, E. (2019). Magyar családpolitikai folyamatok a Családvédelmi Akcióterv 2019. szeptember végén rendelkezésre álló eredményeinek tükrében *Kapocs*, 18(3-4), 12–25.
- Plöchl, K., & Obádovics, Cs. (2021). A CSOK-támogatást igénylők vizsgálata az előzetes gyermekvállalás és az ingatlanszerzés mértéke szempontjából egy hitelintézet adatai alapján. *Hitelintézeti Szemle*, 20(3), 80–109.
- Sági, J., & Lentner, Cs. (2019). A magyar népességpolitikai intézkedések tényezői és várható hatásai. *Közgazdasági Szemle*, 67, 289–308.
- Tánczos-Szabó, L. (2019). Spatial structure research by analysing land prices. *Modern Geográfia*, 14(1), 17–26.
- Tánczos-Szabó, L. (2021). Bács-Kiskun megye térszerkezete és a telekárak (Területi különbségek a társadalom értékítéletében). *Modern Geográfia*, 16(3), 57–146. <https://doi.org/10.15170/MG.2021.16.03.04>
- Tésits, R., Alpek, L., & Bíró, B. (2013). Spatial structure research by analysing land prices. Regional and structural characteristics of the labour market in the Dráva region. *Modern Geográfia*, 8(1), 67–92.

Ez a mű a Creative Commons Nevezd meg! – Ne add el! – Ne változtasd! 4.0 nemzetközi licence-feltételeinek megfelelően felhasználható. (CC BY-NC-ND 4.0)

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

This open access article may be used under the international license terms of Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0)

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

